

**EURA
SYDÄMESSÄ**

Euran kunnan esiopetussuunnitelma

Opetushallitus 2014

Sisältää 7.12.2015 määräyksen 727011/2015 mukaiset muutokset

Sisältää 10.5.2022 määräyksen 1090/2022 mukaiset muutokset

Sivistyslautakunta 16.6.2022

Sisällys

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	5
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	5
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	5
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	7
1.4 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA / EURA ..	7
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	9
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	10
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	12
2.3 Arvoperusta.....	13
2.4 Oppimiskäsitys	14
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	14
Ajattelu ja oppiminen.....	15
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	15
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	15
Monilukutaito.....	16
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	16
Osallistuminen ja vaikuttaminen	16
2.6 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET / EURA	17
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.....	19
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	19
Kaikille yhteinen esiopetus.....	19
Oppimisen ja oivalluksen ilo.....	20
Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana	20
Hyvinvointi ja turvallinen arki.....	20
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	20
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	21
Yhteistyö esiopetuksessa.....	22
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	22
Yhteistyö siirtymävaiheissa	23
3.4 KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI / EURA	24
Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt.....	24
Pedagoginen johtajuus	24
Jaettu pedagoginen johtajuus	25
TOIMINTAKULTTUURIN TEKIJÖITÄ:	26
3.5 Esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt ja niiden arviointi.....	26
3.6 Yhteistyön tavoitteet ja arvioinnin käytännöt	27
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	28
4.1 Monipuoliset työtavat.....	28
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	29
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	31
Ilmaisun monet muodot.....	32
Kielen rikas maailma.....	33
Tutkin ja toimin ympäristössäni	36

Kasvan ja kehityksen.....	38
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	39
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa.....	40
Kaksikielinen esiopetus.....	41
Laajamittainen kaksikielinen esiopetus	42
Suppeampi kaksikielinen esiopetus	42
5. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET / EURA	43
5.1 Monipuoliset työtavat ja arvopohja.....	43
▫ Vastuullisuus.....	43
▫ Reiluus.....	43
▫ Rohkeus	43
5.2 Leikki	44
5.3 Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö	44
5.4 Arviointi	45
5.5 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	46
Pedagogisen toiminnan viitekehys	46
Oppimiskokonaisuudet.....	48
Tutkin ja toimin ympäristössäni (matematiikka, teknologia ja ympäristökasvatus)	51
Kasvan ja kehityksen (liikunta, ruoka, kuluttajuus, terveys, turvallisuus)	51
5.6 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	53
5.7 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	54
5.8 Yleinen tuki.....	55
5.9 Tehostettu tuki.....	55
Pedagoginen arvio.....	56
Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana.....	56
5.10 Erityinen tuki	58
Pedagoginen selvitys.....	58
Erityisen tuen päätös	59
Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	60
Pidennetty oppivelvollisuus	61
5.11 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot Osa-aikainen erityisopetus	62
Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet	62
6. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI / EURA.....	64
6.1 Kasvun ja oppimisen tukiryhmä.....	65
6.2 Tiedonsiirtopalaverit varhaiskasvatuksesta esikouluun	65
6.3 EKA-palaverit esiopetuksesta kouluun.....	65
6.4 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja koulupsykologien yhteistyö	66
6.5 Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana	66
Pedagoginen arvio.....	67
6.6 Tehostettu tuki.....	67
Oppimissuunnitelma	68
Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös.....	68
6.7 Erityinen tuki.....	68
Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS.....	69
6.8 Pidennetty oppivelvollisuus.....	69
7. Oppilashuolto.....	70
7.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	70

7.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	72
7.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	73
7.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	74
8. ESIOPETUKSEN OPPILASHUOLTO / EURA.....	75
8.1 Esiopetuksen oppilashuollon järjestäminen, tavoitteet ja tiedottaminen	75
8.2 Lasten hyvinvointi esiopetuksessa.....	76
8.3 Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä ja monialainen asiantuntijaryhmä.....	76
8.4 Euran kunnan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma	77
8.5 Oppilashuollon arviointi	77
8.6 Oppilashuollon yhteistyö lasten ja huoltajien kanssa	78
Euran esiopetuksen oppilashuollon yhteistyön vuosikello	79
9. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	80

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma⁷
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁸. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁹. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹¹. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹². Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹³ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

⁸ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁹ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

¹⁰ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹¹ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹² Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹³ Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämissuunnitelmien tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁵ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

1.4 OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA / EURA

”Viihtyisä, opettavainen, leikkisä, vuorovaikutuksellinen.”

Huoltajan näkemys hyvästä esiopetuspäivästä

Euran kunnan esiopetussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Kaikissa esiopetusyksiköissä noudatetaan kunnan esiopetussuunnitelmaa. Suunnitelman hyväksyy Euran kunnan sivistyslautakunta.

Esiopetussuunnitelma on päivitetty kokonaisuudessaan vuoden 2019 aikana. Päivityksen pohjana on ollut vuonna 2016 käyttöön otettu esiopetussuunnitelma. Päivityksen tarkoituksena oli saada esiopetussuunnitelman sisällöt sekä ulkoasu mahdollisimman yhdenmukaisiksi varhaiskasvatussuunnitelman kanssa. Esiopetussuunnitelma otetaan käyttöön kaikissa esiopetusyksiköissä tammikuussa 2020.

Esiopetussuunnitelma löytyy tulostettavana asiakirjana Euran kunnan r-asemalta (koulut-esiopetussuunnitelma 2020). Asiakirja koostuu Esiopetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014) tekstistä, sekä jokaisen kappaleen lopussa olevasta sinisestä laatikosta, jossa on kuvattu esiopetuksen järjestäjän paikallisesti toteutettavat käytännöt, mallit ja ratkaisut. Kappalejärjestys mukaillee Esiopetussuunnitelman perusteiden kappalejärjestystä.

Opetussuunnitelman laatimisesta, päivittämisestä ja arvioinnista vastaa esiopetustiimi. Tiimi koostuu varhaiskasvatuksen opettajista, varhaiskasvatuksen erityisopettajista sekä esimiehistä. Myös yksityisen varhaiskasvatuksen palvelutuottaja on osallistunut esiopetustiimin kokouksiin.

Esiopetus- ja varhaiskasvatussyksiköiden henkilöstö on osallistunut asiakirjan päivitykseen kommentoimalla luonnostekstejä, sekä ehdottamalla mahdollisia lisäyksiä ja muutoksia teksteihin.

Esioppilaiden huoltajat (toimintakaudella 2019-2020) vastasivat sähköiseen kyselyyn, jossa tiedusteltiin ”millainen on lapseni hyvä esiopetuspäivä”. Vastaukset koottiin ja luokiteltiin esiin nouseviin teemoihin. Lapset piirsivät kotona aiheesta ”mukava päivä eskarissa”, ja huoltajat kirjoittivat piirroksien taakse mitä lapsi oli halunnut kuvata. Huoltajien ja lasten ajatuksia esiopetuksesta nostettiin esiin erityisesti toimintakulttuuriin ja oppimisympäristöön liittyvässä kappaleessa (kappale 3).

Esiopetussuunnitelmaa ovat kommentoineet myös neuvolan henkilöstö, perusopetuksen erityisopettajat sekä koulukuraattorit ja koulupsykologi. Yhteistyötä perusopetuksen kanssa on tehty erityisesti nivelvaiheen esiopetuksesta perusopetukseen käytäntöjen luomisessa, esi- ja alkuopetuksen yhteistyökäytäntöjen sekä oppilashuollon toteuttamisessa.

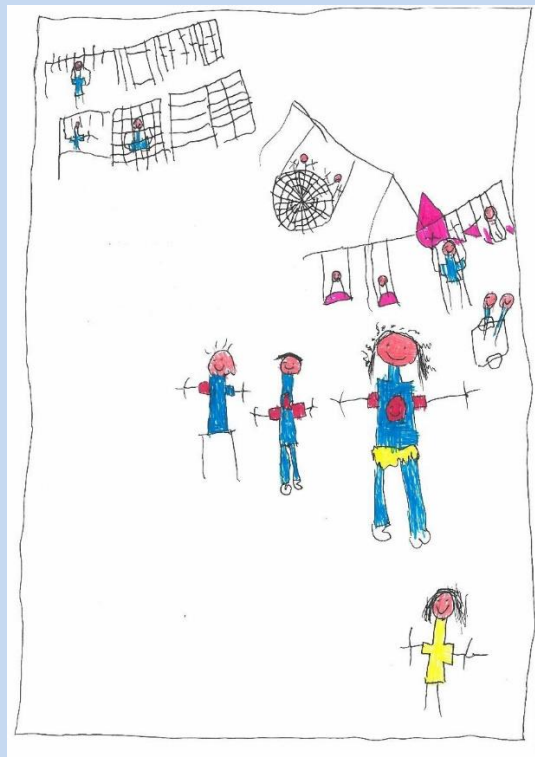
Esiopetussuunnitelma työvälineenä ja esiopetuksen arviointi

Esiopetusyksiköt laativat toimintakauden alussa esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman (liite 1.) sekä oppilashuoltosuunnitelman (liite 2.) kunnan esiopetussuunnitelman pohjalta sekä huomioiden esiopetusryhmästä nousevat tarpeet. Lukuvuosisuunnitelmissa huomioidaan myös mahdolliset esiopetuksen järjestämiseen liittyvät paikalliset asiat, sekä edellisen toimintakauden arvioinnissa nousseet kehittämiskohteet. Lukuvuosisuunnitelmat ovat nähtävillä esiopetusryhmissä, ja ne hyväksyy toimintakauden alussa sivistyslautakunta.

Esiopettajien tueksi on luotu myös esiopetuksen kellomalli (liite 3.). Malli jäsentää, selkeyttää ja toimii yhteisenä käytäntönä koko kunnan esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi kellomallin tavoitteena on perusopetukseen siirtymisen nivelvaiheen yhteistyön kehittäminen ja vahvistaminen.

Jokaiselle esioppilaalle laaditaan lapsen esiopetussuunnitelma (liite 4.), joka suuntaa ryhmässä toteutettavaa esiopetusta, toimii pohjana huoltajien kanssa käytävään keskusteluun sekä huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lapsen esiopetussuunnitelmassa kuvataan myös mahdollisia esioppilaan tuen tarpeita sekä päätös yleisen tuen piiriin kuulumisesta.

Esiopetussuunnitelman ja esiopetuksen arviointi on kuvattu kappaleessa 4.

Esiopetussuunnitelman yhteys kunnan muihin lapsia koskeviin suunnitelmiin

Esiopetussuunnitelma on laadittu mahdollisimman yhdenmukaiseksi *Euran kunnan varhaiskasvatussuunnitelman* kanssa. Esiopetussuunnitelmassa kuvattu nivelvaihe esiopetuksesta perusopetukseen on tehty yhteistyössä perusopetuksen kanssa, ja se sisältyy myös perusopetuksen opetussuunnitelmaan.

Euran kunnan hyvinvointisuunnitelma laaditaan valtuustokaudeksi kerrallaan, jonka jälkeen suunnitelmaa päivitetään. Tavoitteet nivoutuvat vuosittain laadittavan talousarvion tavoitteisiin. Hyvinvointisuunnitelmassa on viitattu esiopetuksen järjestämiseen sekä esiopetussuunnitelman hyvinvoinnin tukemiseen liittyviin sisältöihin. Kunnan hyvinvointisuunnitelmasta nousee erityisesti rakenteellisia tavoitteita, joiden tulisi edesauttaa esiopetuksen järjestämistä kunnassa. Myös yhteistyötä sekä yhteisiä tavoitteita neuvolan ja lastensuojelun kanssa on kuvattu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa aloitetaan laatimaan syksyllä 2019.

Tasa-arvolain sekä yhdenvertaisuuslain mukaiset suunnitelmat laaditaan erillisinä asiakirjoina.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

¹⁴ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

¹⁵ Perusopetusasetus (852/1998) 9

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetuksiin ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelija-huoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu¹⁶. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan suokupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁷. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetusta voidaan järjestää päiväko-deissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²⁴. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²⁵. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁶.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁷, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁸. Pidenne-tyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²⁹.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuun-nellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

¹⁶Perusopetuslaki 3 a § (163/2022)

¹⁷Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁸Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

¹⁹Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

²⁰Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

²¹Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²²Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²³YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

²⁴Perusopetuslaki 10 § 1 mom.(1288/1999)

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta³⁰. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia³¹. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu³².

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³³. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille³⁴. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikos- taustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetus- lain³⁴ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁵. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

²⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁷ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁸ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁹ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Varhaiskasvatuslaki 11 a § 1 mom. (580/2015)

³⁰ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

³¹ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³² Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³³ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³⁴ Perusopetuslaki 35 § (163/2022)

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁶ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistalolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisen. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁷.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen oppimisen kannalta.

³⁵ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

³⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

³⁷ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁸. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainitlaatuihin ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyskysymyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁹.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävästä elämäntavasta periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁴⁰. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

³⁸ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

³⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

⁴⁰ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena⁴¹. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

⁴¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draama-toiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkin ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴². Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

⁴² YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

2.6 ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET / EURA

”Monipuolinen, erilaisia elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia antava. Tekemisen kautta oppimista. Turvallinen ja terveellinen. Yhteistoimintaa opettava.”

Huoltajan näkemys hyvästä esiopetuspäivästä

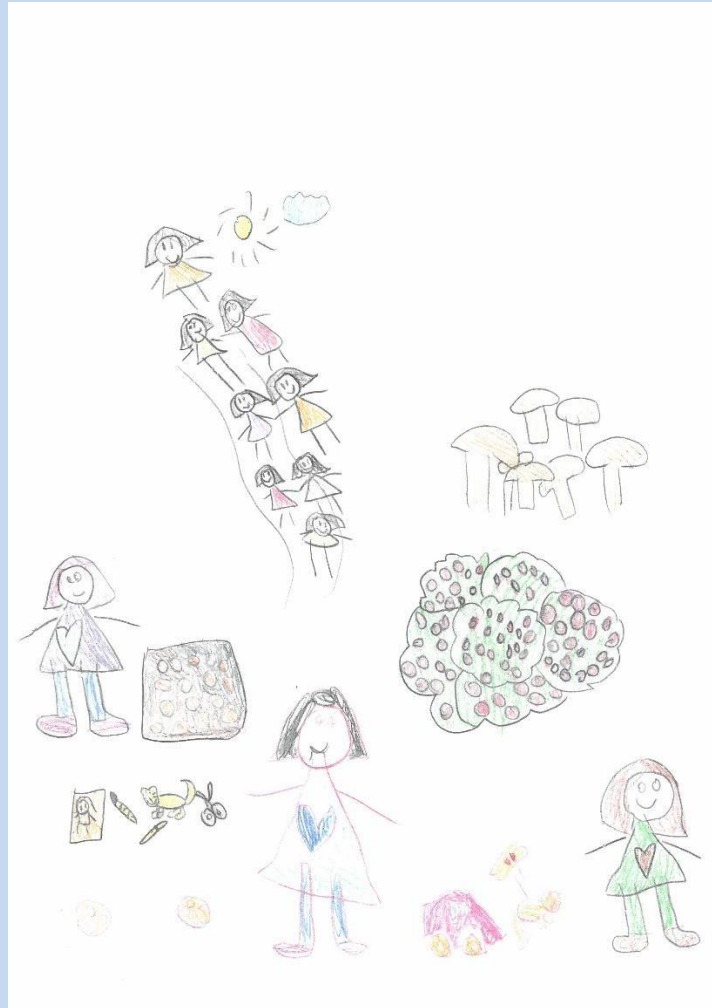
Euran kunnassa opetussuunnitelman mukaista opetusta tarjotaan sekä päiväkodeissa että koulujen yhteydessä sijaitsevilla esiopetusyksiköissä. Esiopetus on varhaiskasvatuspalvelujen alaista toimintaa. Sivistyslautakunta päättää esiopetusyksiköistä lukuvuosittain. Esiopetusta järjestävät yksiköt ovat nähtävillä Euran kunnan verkkosivuilla (www.eura.fi). Ilmoittautuminen tapahtuu alkuvuodesta. Lapsen esiopetusyksikkö määräytyy pääsääntöisesti osoitteen mukaisen perusopetuksen oppilaaksi otamisalueen mukaisesti. Esiopetuksessa olevalla lapsella on mahdollisuus myös varhaiskasvatukseen ennen ja jälkeen esiopetuksen. Huoltajat täyttävät esioppilaasta perustietolomakkeen (liite 5.), jota säilytetään esiopetusyksikössä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät materiaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Lähtökohtana esiopetussuunnitelman arvoperustalle on Euran kunnan strategian mukaiset arvot:

- Vastuullisuus: Kannamme yhdessä vastuuta omasta ja läheistemme hyvinvoinnista. Huolehdimme kestävästä kehityksestä ja toimimme siten, että tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja.
- Reiluus: Toimimme avoimesti ja otamme toiset huomioon. Arvostamme kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä. Olemme tunnettuja reilusta toimintakulttuurista.
- Rohkeus: Suhtaudumme rohkeasti ja luovasti tulevaisuuteen. Uskallamme muuttaa rakenteita.

Lisää esiopetuksen arvoista kerrotaan kappaleessa 4.

Oppimiskäsitys euralaisessa esiopetuksessa korostaa aiempaa vahvemmin lasten osallisuutta, jossa lasten mielenkiinnon kohteet ovat toiminnan ja eheytettyjen oppimiskokonaisuuksien perustana.

- vuorovaikutuksessa oppiminen
- leikin merkitys
- lapsen kokemus yhteisöön kuulumisesta
- kokemuksellisuus
- lapsi aktiivisena oppijana
- kokonaisvaltainen oppiminen

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴³. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovituilla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

⁴³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴⁴.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴⁴. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

⁴⁴ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

⁴⁵ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

3.4 KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI / EURA

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt

Tavoitteena on luoda kaikille Euran kunnan esioppilaille laadukas, yhtenevä esiopetus. Toimintakulttuuria muovaavat kunnan omat arvot, esiopetuksen arvopohja, esiopetussuunnitelma ja sen perusteet. Hyvä varhaiskasvatus on esiopetuksen pohjana. Kasvattajan rooli on ratkaiseva. Kasvattajan sensitiivisyyttä ja innostavaa asennetta pidetään tärkeänä.

Kukin yksikkö luo toimintatavat sekä oman että yhteisen toimintakulttuurin vahvistamiseksi ja esiopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Eurassa esiopetukseen luotu kellomalli (liite 3.) jäsentää koko kunnan alueella käytäntöjen luomista ja toteuttamista. Yksiköt laativat toiminta- kauden alussa lukuvuosisuunnitelman, jossa näkyy yksikkökohtaiset painotukset (liite 1.).

Tärkeää ovat lasten osallisuus ja toiminnan pedagogisuuden varmistaminen sekä se, että lapsi saa kokea onnistumisen ja oivalluksen iloa. Leikillä on iso rooli ja sille annetaan aikaa ja tilaa. Lapsen hyvinvoinnista huolehditaan kokonaisvaltaisesti. Toimintakulttuuria kehitetään avoimessa yhteistyössä huoltajien ja eri toimijoiden välillä.

Toimintakulttuurin arviointia tapahtuu tiimipalavereissa, työyhteisöjen pedagogisissa palavereissa, yhteistyössä huoltajien kanssa sekä lapsiryhmissä lasta kuunnellen.

Eurassa järjestetään Essu-palaveri kaksi kertaa vuodessa, jossa esiopettajat arvioivat ja kehittävät esiopetusta. Palaverissa käsitellään yleisiä ajankohtaisia asioita.

Sivistyslautakunta päättää pedagogisesta aihealueesta, jonka toivotaan näkyvän erityisesti toimintakauden aikana ja jonka toteutumista arvioidaan toimintakauden loppupuolella. Huoltaja, esioppilaat ja kasvattajat arvioivat toimintakauden päätyttyä esiopetusvuotta kokonaisuudessaan.

Vanhempainilloissa ja keskusteluissa esiopetusryhmät jakavat tietoa huoltajille omasta toimintakulttuuristaan ja tuovat esille huoltajien mahdollisuuden vaikuttaa omalta osaltaan siihen sekä arjessa että esimerkiksi oppilashuoltotyöryhmän kautta.

Pedagoginen johtajuus

Esimiehen pedagoginen johtaminen on kehittämisen, muutoksen ja hyvän arjen johtamista. Se edellyttää jatkuvaa keskustelun ylläpitämistä, asioiden seurantaa ja arviointia. Esimies johtaa henkilöstön oppimista ja sen toteuttamista. Vastuu päätösten tekemisestä, resurssien varmistamisesta, talouden seurannasta ja henkilöstön motivoinnista työyhteisön vision suuntaan on pääasiallisesti esimiehen tehtävä.

Pedagoginen johtaminen on myös velvoittamista. Valintojen täytyy perustua yhdessä sovittuihin näkemyksiin, tavoitteisiin ja selkeään työjakoon. Esimiehen tehtävänä on pitää huolta, että sovituksessa linjassa pysytään. Toiminnan rakenteiden luominen ja kehittäminen yhdessä henkilöstön kanssa luovat ne edellytykset ja puitteet, joissa lasten esiopetusta käytännössä toteutetaan.

Toimintakulttuurin arviointia tapahtuu tiimipalavereissa, työyhteisöjen pedagogisissa palavereissa, yhteistyössä huoltajien kanssa sekä lapsiryhmissä lasta kuunnellen.

Eurassa järjestetään Essu-palaveri kaksi kertaa vuodessa, jossa esiopettajat arvioivat ja kehittävät esiopetusta. Palaverissa käsitellään yleisiä ajankohtaisia asioita.

Jaettu pedagoginen johtajuus

Pedagoginen johtajuus voidaan nähdä jaettuna. Se ei ole vain esimiehen toimenkuvaan sidottua, vaan käsittää koko henkilöstön vastuunkannon esiopetuksen laadusta ja sen kehittämisestä. Se on sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. Jokainen ammatti-ryhmä vastaa pedagogisesta johtajuudesta oman vastuualueensa ja oman ammattiroolinsa mukaisesti. Pedagogiseen vastuuseen kuuluu vastuu itsestä ja ammatillisesta kasvusta. Se on sitoutumista omaan perustehtävään ja oman toiminnan arvioimista säännöllisesti. Esi-opetustiimi tekee heti toimintakauden alussa tiimisopimuksen (liite 6.), jossa kuvataan jokaisen tiimin yhteiset pelisäännöt, tiimipalaverien järjestäminen, suunnittelun lähtökohdat ja tiimin vastuut.

Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu on kokonaisvastuuta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen opettajan yksi tehtävä on johtaa pedagogista keskustelua tiimissä ja valmistella asiat tiimipalaveriin. Eri ammattiryhmillä ja henkilöillä voi olla omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastuualueita, joilla tuetaan pedagogiikan toteutumista esiopetuksen arjessa.

Jaettua pedagogista johtajuutta tukevat pedagogiset tiimit (pedatiimit), jotka kokoontuvat säännöllisesti. Tiimit muodostuvat yksikön (tai useamman yksikön) kaikista varhaiskasvatuksen opettajista sekä esimiehestä, myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi olla mukana. Tiimit kokoontuvat toimintakauden alussa suunnitellun aikataulun mukaisesti keskus-telemaan toiminnan pedagogisista sisällöistä ja jakamaan osaamista ja asiantuntijuutta. Esi-mies valmistelee pedatiimien aiheet (pedakello), osa aiheista sovitaan yhteistyössä esimiesten kesken (esimiesten pedatiimi).

Varhaiskasvatuksen opettaja esiopetusryhmänsä pedagogisena asiantuntijana sekä tiimin johtajana tukee työllään jaetun pedagogisen johtajuuden toteutumista.

Varhaiskasvatuksen opettaja kantaa vastuun ryhmän toiminnan pedagogisesta sisällöstä sekä tiimin pedagogisesta johtamisesta; hänen tehtävänsä on johtaa pedagogista keskustelua tiimissä ja valmistella asiat tiimipalaveriin. Hänen vastuullaan on varmistua siitä, että kaikki tiimin jäsenet saavat äänensä kuuluviin.

Varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat ja muu esiopetuksen henkilöstö toteuttavat toimintaa yhdessä. Varhaiskasvatuksessa eri koulutukset tuottavat erilaista osaamista. Eri ammattiryhmillä ja henkilöillä voi olla omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastuualueita, joilla tuetaan pedagogiikan toteutumista arjessa. Esiopetusyksiköissä moniammatillisuus on laadukkaan esiopetuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Työntekijän omat vahvuudet ja koulutuksen tuoma osaaminen vahvistaa sosiaalista kuntoitusta jokaisen ammattiosaamista kohtaan.

TOIMINTAKULTTUURIN TEKIJÖITÄ:

- ARVOT
- PEDAGOGINEN JOHTAJUUS JA JAETTU JOHTAJUUS
- ESIOPETUSSUUNNITELMA JA SUUNNITELMA
- SENSITIIVISYYS
- INNOSTAVA ASENNE JA ILO
- HYVINVOINTI
- ESIOPETUKSEN KELLOMALLI
- LASTEN JA HUOLTAJIEN OSALLISUUS
- SUUNNITELMALLINEN PEDAGOGIIKKA
- TIIMIN TOIMINTA
- ARVIOINTI

3.5 Esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt ja niiden arviointi

Oppimisympäristö muodostuu fyysisten, sosiaalisten ja psyykkisten tekijöiden kokonaisuudesta. Oppimisympäristön tehtävänä on tukea monipuolisesti lapsen kehitystä ja luoda suotuisat kasvu- ja oppimisedellytykset. Toimintakulttuuri, oppimiskäsitys ja arvopohja vaikuttavat ja ohjaavat oppimisympäristöjen kehittämistä.

Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat esiopetusyksiköt tiloineen, välineineen ja ympäristöineen. Yksiköt hyödyntävät oman lähiympäristönsä fyysisiä ja sosiaalisia oppimisympäristöjä.

- Liikuntatilat yksiköissä, kouluilla, urheilutalolla, metsät sekä muu lähiympäristö (liikkumis- ja retkeilymahdollisuudet, liikuntahetket, yhteistyö liikuntatoimen ja eri seurojen kanssa)
- Kirkot, seurakuntakeskukset (yhteistyö seurakunnan kanssa)
- Kirjastot (kirjastokäynnit, satuhetket)
- Euran esihistoriakohteet eri puolilla kuntaa (Naurava lohikäärme, Luistarin kalmisto, Linnavuori, kuninkaanhautaus)
- Historia- ja kulttuurikohteet (Panelian rivimylly, Ruukin alue, Alvar Aalto -kohteet)

Sosiaalisista oppimisympäristöistä lapselle tärkein on hänen oma esiopetusryhmänsä. Tärkeää on tukea lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Ryhmässä kiinnitetään huomiota siihen, että lapsella on mahdollisuus pitkäkestoiseen leikkiin. Leikin rooli on euralaisessa esiopetuksessa tärkeä ja leikkimisen määrästä huolehditaan, että sitä on riittävästi. Kukin ryhmä huomioi lapsen osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuudesta. Eurassa on käytössä suunnitelma kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan estämiseksi (liite 7.).

Psyykkisestä oppimisympäristöstä niin yksittäisen lapsen kuin ryhmänkin kannalta huolehditaan osana oppilashuoltoa. Lapsen hyvinvoinnista ja oppimisesta huolehditaan työyhteisön ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi oppilashuoltotyöryhmissä ja yhteistyössä eri asiantuntijoiden kesken. Tavoitteena on luoda turvallinen, lapsen kasvua- ja oppimista ja osallisuutta tukeva ilmapiiri, jossa hyödynnetään kokonaisvaltaisesti oppimisympäristöjä.

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään sekä lapsen että lapsiryhmän kasvun- ja oppimisen tarpeiden pohjalta ja niitä vastaaviksi. Niitä kehitetään suhteessa toimintakulttuuriin, suunnitelmiin ja sovittuihin arvoihin.

Jokainen yksikkö huolehtii oman yksikkönsä oppimisympäristön kehittämisestä ja muuttaa tarvittaessa käytäntöjä ja suunnittelee esimerkiksi tilankäyttöä, välineistöä ja tapoja tukea lasta niiden keinoin. Essu-palavereissa sovitaan kunnan yhteisistä oppimisympäristöön liittyvistä asioista. Oppilashuoltotyöryhmissä arvioidaan oppimisympäristöjen toimivuutta ja tarpeita kehittää niitä. Ennen ryhmän kokoontumista vanhemmilta ja lapsilta kysytään ehdotuksia ja ajatuksia esille otettavista asioista. Oppimisympäristöjen arviointia tapahtuu koko toimintakauden ajan.

3.6 Yhteistyön tavoitteet ja arvioinnin käytännöt

Esiopetuksessa tavoitteena on avoin ja luottamuksellinen yhteistyö sekä työyhteisössä, huoltajien ja eri asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena on yhteistyön kautta saada lapselle hyvät kasvu- ja oppimisedellytykset ja tukea huoltajien sekä lasten osallisuutta. Päivittäistä yhteistyötä varten Euran esiopetuksen käytössä on Wilma-palvelin. Sen kautta huoltajat voivat pitää yhteyttä esiopetusyksikköön ja saada tietoa lapsen esiopetuksesta.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua oppilashuoltotyöryhmän kokoukseen. Lapsen kasvun- ja oppimisen tuki mahdollistetaan tarvittaessa moniammatillisessa työryhmässä yhteistyössä huoltajien kanssa. Euraassa käytössä on varhaiskasvatuksen erityisopettajien laatimat kuukausikirjeet, joissa he tuovat esille esiopetusikäisen kehitykseen liittyviä asioita. Näillä tuetaan osaltaan vanhemmuutta.

Nivelvaiheiden yhteistyötä pidetään tärkeänä euralaisessa esiopetuksessa. Näin varmistetaan tiedon siirto lapsesta ja tuen saannin jatkuvuus lapsen siirtyessä esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Varhaiskasvatuksesta siirtyä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksesta lapsen esiopetussuunnitelma (liite 4.) tiedonsiirtopalavereissa. Nivelvaiheesta kerrotaan tarkemmin yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa (liite 2.).

Yhteistyön arviointi tapahtuu arjessa lapsen oppimistuloksia ja lapsen kasvua arvioitaessa. Huoltajien kanssa toimivuutta arvioidaan pitkin toimintavuotta suhteessa lapsen hyvinvointiin ja oppimisedellytyksiin. Esiopetussuunnitelma tehdään syksyllä ja sitä arvioidaan huoltajien kanssa keväällä, miten asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Huoltajat osallistuvat keväällä esiopetuksen arviointiin, jossa arvioidaan sivistyslautakunnan asettaman arviointikohteen toteutumista. Yhteistyötä arvioidaan ja kehitetään koko toimintakauden ajan.

3.7 Huoltajien ajatuksia esiopetuksen toimintakulttuurista

Esioppilaiden 2019-2020 huoltajat osallistuivat esiopetussuunnitelman päivitykseen vastaamalla sähköiseen kyselyyn. Huoltajat vastasivat avoimeen kysymykseen ”Kuvaile muutamin sanoin millainen on mielestäsi hyvä eskaripäivä.” Huoltajista 49 vastasi kysymykseen. Eniten mainintoja saivat seuraavat teemat:

- Kouluvalmiuteen liittyvien asioiden opettelu sekä arjen taidot
- Käyttäytymiseen ja sosiaalisiin taitoihin sekä kavereihin liittyvät asiat
- Lapsen viihtyminen, hyvä mieli ja ilo
- Leikkiminen ja leikin kautta oppiminen

”Sään sallimissa rajoissa reippaasti ulkoilua. Paljon leikkiä ja sopivasti satuja. Ohjaajilla/opettajilla aikaa kuunnella ja olla läsnä.”

”Viihtyisä, opettavainen, leikkisä, vuorovaikutuksellinen.”

”Kun lapsi on päivän jälkeen hyväntuulinen ja innostuneena kertoo eskaripäivän tapahtumista.”

”Kun oppii jotain uutta ja lapselle jää utelias olo. Kun kaikilla on kaveri ja lapsi tulee huomatuksi.”

Huoltajien näkemyksiä hyvästä esiopetuspäivästä

3.8 Lasten ajatuksia esiopetuksen toimintakulttuurista

Esioppilaat saivat kotitehtävän, jossa heidän tuli piirtää omasta mielestään kiva eskaripäivä. Huoltajia pyydettiin kirjoittamaan paperin kääntöpuolelle mitä lapsi piirroksessaan kuvasi. Suurimmassa osassa piirroksissa kuvattiin seuraavia teemoja:

- Ulkoilu, pihaleikit ja retket
- Leikkiminen ja kaverit

Eskaritehtävät ja muu oppimiskokonaisuuksiin liittyvä tekeminen

Esioppilaiden piirustuksia on liitetty esiopetussuunnitelman kappaleisiin.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tietoa ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴⁶. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁷. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁸. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁹.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁵⁰. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluavat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁵¹. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

⁴⁶ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁴⁷ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁸ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁹ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

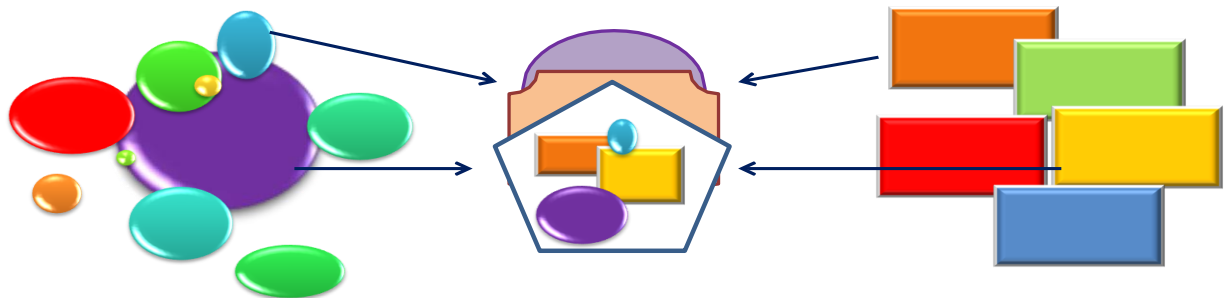
⁵⁰ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteuttamisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

⁵¹ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehoillisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisien käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väriin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draama-toimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana. Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä. Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan. Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kykyjenkäyttöön ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustumisen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelu sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet
Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja. Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.
Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen. Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutki- maan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajan- käsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyistä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuoro- kaudenaikoja havainnoimalla. Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintä- teknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraussuhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoa ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoa turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.
Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen. Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.
Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.
Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁵² Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suoma-laista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa opetusta, voivat maahanmuuttaja-taustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä⁵³.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

⁵² Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

⁵³ Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiuden jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

5. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET / EURA

”Laulua, askartelua, leikkiä, ulkoilua, liikuntaa ja vähän opiskelua siinä samalla.”

Huoltajan näkemys hyvästä esiopetuspäivästä

5.1 Monipuoliset työtavat ja arvopohja

Työtapoja valittaessa lähtökohtana on arvoperusta, joka pohjautuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman arvoihin sekä Euran kunnan strategian mukaisiin arvoihin (kappale 2):

▣ Vastuullisuus

- Kannamme vastuuta luomalla yhdessä hyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta.
- Lapsille annetaan mahdollisuus omien kykyjensä mukaan osallistua ja oppia vaikuttamaan omaa elämäänsä koskevista asioista. Lasten ja heidän huoltajiensa osallisuuden lisääminen on tärkeää.
- Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi

▣ Reiluus

- Huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön perustana on avoin ja kunnioittava suhtautuminen kaikkiin perheisiin sekä kotien valitsemiin katsomuksiin
- Varhaiskasvatustyötä ohjaavat merkityksellisinä ja arvokkaina asioina oikeudenmukaisuus, tasa-arvoisuus ja johdonmukaisuus

▣ Rohkeus

- Hyödynnämme uusinta pedagogista tutkimusta ja tietoa toimintakulttuurin uudistamisessa

Arvokeskustelu on pedagogisen johtamisen keskiössä. Esimies vastaa yksikkönsä toimintakulttuurin arvopohjan kehittämisestä. Henkilöstö käy syksyisin esimiehen johdolla arvokeskustelun, jonka pohjalta varhaiskasvatyksikkö luo lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan oman toimintakulttuurin. Yhdessä keskustellut arvot luovat pohjan arjen toiminnalle ja valinnoille, joihin työyhteisö sitoutuu. Yksikön arvot näkyvät henkilöstön käytännön työssä ja tavassa olla vuorovaikutuksessa. Kaikki valinnat arjessa perustuvat arvoihin, joko tiedostaen tai tiedostamatta. Huoltajien kanssa keskustellaan yhteisistä arvoista mm. vanhempainilloissa ja lapsen esiopetussuunnitelmakeskusteluissa. Yksikön arvoperusta-lomake laitetaan näkyville ryhmän seinälle/ ilmoitustaululle ja se voidaan myös jakaa huoltajille.

Euralaisen varhaiskasvatus/esiopetussyksikön arvokeskustelun pohjana voi käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

KÄSI SYDÄMELLE

- Ohjaako lapsen etu työtäni ja arjen pieniä ratkaisuja?
- Tiedostanko osaamiseni, asenteeni ja arvoni työn takana? Mitä on päivitettävä?
- Kiinnostaako minua lapsen maailma, tämä nykyisten lasten todellisuus tällä hetkellä, aidosti?
- Millaista on lapsen oppiminen minun kanssani?
- Koemme molemmat iloa, oppimisen riemua ja monenlaisia elämyksiä?

Esiopetuksessa käytetään toimintatapana pienryhmätoimintaa, mikä mahdollistaa rauhallisemmat ja yksilölliset oppimistuokiot jokaiselle. Lasten kasvun ja oppimisen arviointi ja vuorovaikutus pienryhmässä toimii paremmin kuin suuressa lapsiryhmässä.

Kaikissa esiopetussyksiköissä on opetuskäytössä joitakin tabletteja. Esiopetuksen tieto- ja viestintästrategia päivitetään yhteistyössä perusopetuksen kanssa toimintakauden 2019-2020 aikana. Strategian tavoitteena on selkeyttää esiopetuksen tavoitteita tieto- ja viestintäteknologiaan liittymisessä osaamisessa. Strategiassa kartoitetaan myös henkilöstön osaamiseen liittyviä tarpeita. Strategian pohjalta hankitaan asianmukaisia tieto- ja viestintäteknologian laitteita kaikkiin esiopetusryhmiin.

5.2 Leikki

Lasten leikkejä tukevat esimerkiksi seuraavat käytännöt:

- Leikin valinnan apuna voidaan käyttää leikinvalintakuvia
- Time Timeria käytetään lapsilla apuna leikkiin varatun ajan havainnollistamiseksi
- Lasten leikki on sekä omaehtoista että ohjattua; leikeille on useita leikkipaikkamahdollisuuksia, lapsilla on vapautta, tilaa ja aikaa (mahdollisuus myös pitkäkestoiseen leikkiin)
- Onnistunut leikki vaatii usein ohjausta ja henkilöstön tehtävä on luoda rakenteita ja olla osallisena/ sivustaseuraajana leikin toteutuksessa (omaehtoinen /ohjattu leikki, sääntöleikki, pelit ym.)
- Henkilöstön tehtävänä on monipuolisen leikkiympäristön luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen
- Leikkiin tarvittavat monipuoliset leikkivälineet ovat lasten saatavilla ja leikkivälineitä vaihdetaan tietyin väliajoin huomioiden lasten toiveet ja mielenkiinnon kohteet

5.3 Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö

Eurassa on käytössä esiopetuksen kellomalli (liite 3). Se jäsentää, selkeyttää ja toimii yhtenäisenä käytäntönä koko kunnan esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi kellomallin tavoitteena on esiopetuksesta perusopetukseen siirtymisen nivelvaiheen yhteistyön kehittäminen ja vahvistaminen sekä yhtenäisten työkäytäntöjen luominen eri toimijoiden kesken. Esi- ja alkuopetuksen välinen nivelvaihe on kuvattu oppilashuoltosuunnitelmassa (liite 2.)

5.4 Arviointi

Euran kunnassa jokaiselle esiopetusikäiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen esiopetus- suunnitelma (liite 4). Esiopetussuunnitelmaa käydään läpi syksyllä ja keväällä huoltajien kanssa esiopetus- suunnitelma- keskusteluissa, tarpeen mukaan useamminkin.

Esiopetuksessa järjestetään KOTU-palaveri (Kasvun ja oppimisen tuki, liite 8.) vähintään kerran luku- vuodessa. Tällöin käsitellään lapsen hyvinvointiin, kasvuun, oppimiseen ja kehitykseen liittyviä asioita.

Henkilöstö keskustelee lapsista tehdyistä havainnoista ja arvioinneista säännöllisesti mm. omissa tiimi- palavereissaan. Päivittäisen havainnoinnin lisäksi esiopetuksen henkilöstö voi käyttää apunaan arvioin- nissa/havainnoinnissa esim. Euran kunnan R-asemalta löytyviä lomakkeita:

- Alkupolku-mittaus (kielellisten valmiuksien kartoitus)
- Matemaattisten taitojen arviointi (laskutaitojani)
- KPT-testi (ohjattu piirrostarakkailu: kuuntelu, keskittyminen, muisti, sanavarasto, käsitteet ym. taidot)
- Lapsen oppimis- ja työskentelytaitojen arviointi
- Lapsen tarkkaavuuden arviointilomake
- Motoriikan havainnointilomake
- Sosio-emotionaalisen käyttäytymisen havainnointilomake
- Lapsen itsearviointi-lomake

Lasten huoltajilta pyydetään säännöllisesti palautetta esiopetustoiminnasta. Näistä asioista keskustel- laan huoltajien kanssa syksyisissä ja keväisissä lapsen yksilöllisissä esiopetussuunnitelmakeskuste- luissa, syksyn yhteisessä vanhempainillassa, kasvun ja oppimisen tuen/oppilashuoltopalavereissa, Wilma-viestien, puhelinkeskusteluiden ym. viestintäkanavien välityksellä. Saatua palautetta henkilöstö hyödyntää keskustelemalla niistä mm. tiimipalavereissaan ja mahdollisuuksien mukaan muokkaa ja kehittää yksikön toimintatapoja toivotun mukaiseksi.

Esioppilaat arvioivat omaa osaamistaan toimintakauden aikana Lapsen itsearviointi -lomakkeella (liite 9.)

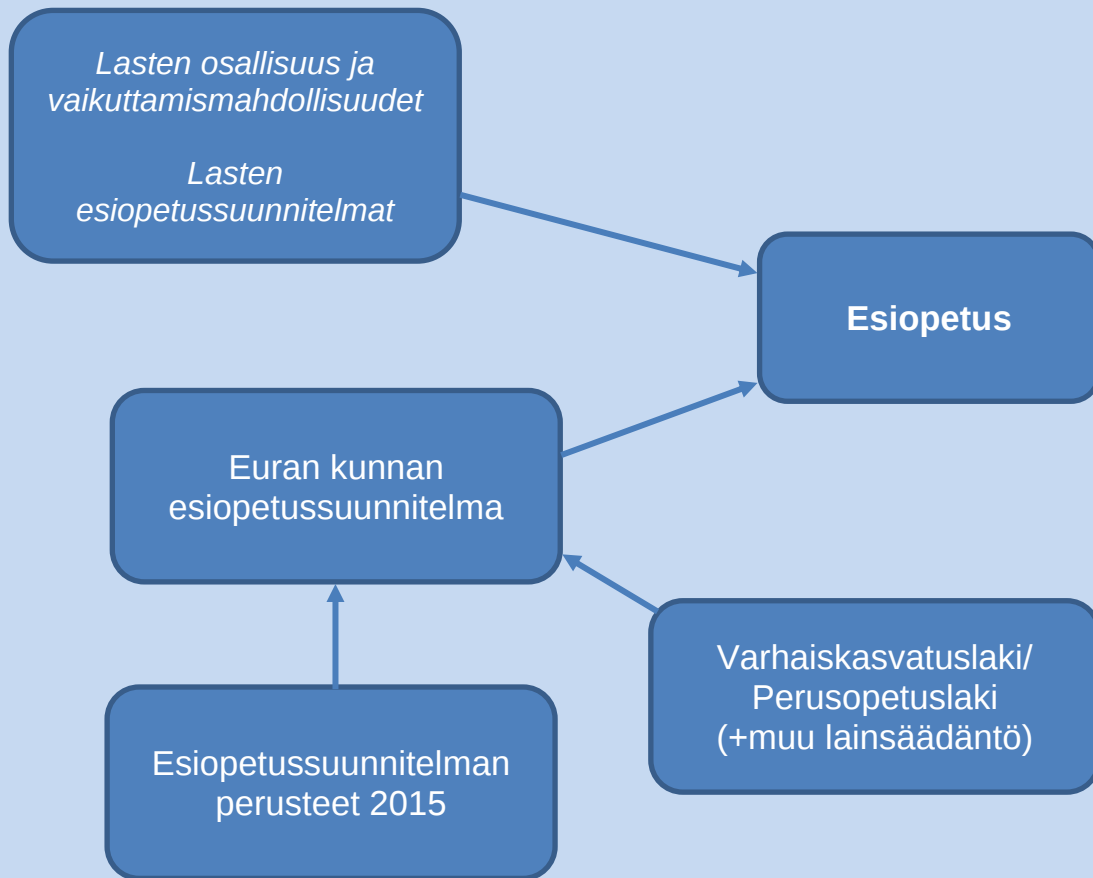
Eurassa esiopetusoppilaat saavat yhtenäisen osallistumistodistuksen (liite 10.) huoltajien pyynnöstä.

5.5 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Euralaisessa esiopetuksessa keskeistä on lapsen oma osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet, jolloin lapsi pääsee itse vaikuttamaan päivittäiseen omaan toimintaansa liittyviin asioihin. Pedagoginen toiminta on havainnointien pohjalta suunnitelmallista ja tavoitteellista. Lähtökohtana ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet sekä valtakunnallisessa esiopetussuunnitelmassa mainitut laaja-alaisen osaamisen alueet ja oppimiskokonaisuudet. Toiminnan suunnittelun kivijalkana ovat Euran kunnan esiopetussuunnitelma ja lasten henkilökohtaiset esiopetussuunnitelmat, joiden pohjalta rakennetaan yksikön esiopetustoimintaa.

Euralaisessa esiopetuksessa lapset ja heidän huoltajansa pääsevät osallistumaan/vaikuttamaan työtapoihin ja toiminnan sisältöön esim. seuraavin tavoin:

- Henkilöstö kuuntelee ja havainnoi lapsia ja saa näin selville lasten ideat, ajatukset ja mielenkiinnonkohteet. Esiopetuksessa on päivittäin mahdollisuus havainnoida ja ohjata lasta monipuolisesti sekä yksilönä että ikäistensä ryhmän jäsenenä.
- Havainnoimalla lapsen leikkiä ja käyttäytymistä monenlaisissa tilanteissa henkilöstö saa myös luotettavan käsityksen lapsen kehityksen etenemisestä, jolloin opetus voidaan suunnitella lapsen tarpeista lähtien.
- Sekä havainnoinnista saatuja tietoja että vanhempien havaintoja käytetään esiopetuksen toteutuksen suunnittelun pohjana.

Henkilöstö on vuorovaikutuksessa lasten kanssa keskustellen ja neuvotellen. Lapset saavat vaikuttaa omaan esiopetuspäiväänsä valitsemalla itse istumapaikkansa ruokailutilanteessa, ruoka-annoksensa koon, mahdollisen päivälevon aikaisen vaatetuksensa, leikkinsä, leikkikaverinsa, ulkoiluaikansa, toiminnan sisällön jne.

- Lapset voivat pitää esim. "piirihetkiä", toteuttaa lasten palavereja ja ovat enemmän osallisina perushoitotilanteissa esim. toimimalla vuoron perään ruoka-apulaisena jne.
- Lapsilta ja heidän huoltajiltaan kysellään toiveita ja ideoita esiopetuksen työtavoista/toiminnan sisällöstä/oppimisympäristöstä jne.
- Toiveet kirjataan näkyville tekemällä esim. "toivepuu" esiopetuksen seinälle ja toiveita myös toteutetaan esiopetuksen arjessa.

Oppimiskokonaisuudet

Ilmaisun monet muodot (musiikki, kuvataide, käsityöt, suullinen ja kehollinen ilmaisu)

- Esiopetuksessa tutustutaan euralaisiin taiteilijoihin (kuvataiteilijat, muusikot, käsityötaitajat, teatteriyhdistys jne.) ja heidän työhönsä järjestämällä vierailuja yksiköihin, tutustumalla taiteilijoiden näyttelyihin jne.
- Hyödynnetään Euran kulttuurikasvatussuunnitelmaa 2019-2010, Helminauha 3
- Tehdään yhteistyötä Euran kulttuuritoimen kanssa ("Lasten tammikuu", yhteiset taide- projektit, taidenäyttelyt ym.)
- Euran varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköiden yhteiset lastenkonserdit ym.

Kielen rikas maailma (kielelliset taidot, suomi/muut kielet, mediakasvatus)

- Euralaisessa esiopetuksessa hyödynnetään aktiivisesti lähikirjastojen palveluja, paikallisia kirjailijoita ym.
- Hyödynnetään Euran kulttuurikasvatussuunnitelmaa 2019-2010, Helminauha 3
- Tehdään yhteistyötä Euran kulttuuritoimen kanssa

Mediakasvatus

- Euralaisessa esiopetuksessa ovat Ipadit käytössä helpottamassa tieto- ja viestintäteknologiaan tutustumisessa
- Esiopetus on osana Euran sivistyspalvelujen TVT-suunnitelmaa (riittävä laitteiden hankinta)
- Tehdään yhteistyö paikallislehti Alasatakunnan kanssa
- Hyödynnetään valmista materiaalia mm. MLL:n sivuilla "Mediakasvatusaineistot varhaiskasvatukseen"
- Tehdään yhteistyötä Euran kunnan it-palvelujen kanssa

Minä ja meidän yhteisömme (historia, yhteiskunta, etiikka, katsomuskasvatus)

- Esiopetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan Euran kulttuurikasvatussuunnitelmaa 2019-2020, Helminauha 3
- Tehdään yhteistyötä Euran kulttuuritoimen ym. paikallisten toimijoiden kanssa

Euran esiopetuksessa tutustutaan euralaisiin kulttuurihistoriallisiin kohteisiin:

- Viikinki-kulttuuri
- Alvar Aallon arkkitehtuuri
- Kauttuan Ruukkialue
- Kauttuan Luistarin alue
- Kuninkaanhauta
- Käräjämäki
- Rivimylly
- Koskeljärvi/Kolmhaara
- ym. paikalliset kohteet

Esiopetuksessa annetaan koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta arjen käytännön tilanteisiin:

- lapsi ohjataan tunnistamaan tunteita
- toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti
- ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitoja
- lasten kanssa pohditaan: ystävyyttä, toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemisen oletuksia, oikean ja väärän erottamista jne.

Lapset oppivat eettistä kasvatusta yhteisissä keskusteluissa, roolileikeissä, saduissa, median kertomuksissa jne. Euralaisessa esiopetuksessa hyödynnetään sosiaalisia ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksessa noudatetaan Euran varhaiskasvatuksen/esiopetuksen suunnitelmaa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi (liite 7.).

Katsomuskasvatus:

Euran esiopetuksessa tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä edustettuina oleviin kieliin ja kulttuureihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin, myös uskonnotuuteen, niin arjessa kuin juhlassakin. Suomalaisen kalenterivuoden juhlat sekä muiden ryhmässä olevien uskontojen ja katsomusten keskeiset juhlat antavat hyvän mahdollisuuden tutustua eri katsomusten tapoihin vuodenkierron mukaan. Näin autetaan lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia perinteitä ja katsomuksia.

Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja pohditaan niihin liittyviä käsitteitä ja sanastoa. Näin lapset saavat tukea oman katsomuksellisen identiteettinsä kehittymiseen. Katsomuskasvatus on osa henkilöstön perustehtävää.

Huoltajien kanssa keskustellaan perheen katsomukseen liittyvistä kysymyksistä, arvoista ja näkemyksistä lapsen esiopetussuunnitelmakeskustelussa. Huoltajat päättävät aina lapsensa uskonnollisesta ja katsomuksellisesta kasvatuksesta.

Materiaalia kulttuurisen vuodenkierron käsittelyyn

- www.juhlakalenteri.fi
- www.kulttuurinvuosikello.fi
- katsomuskasvatus.fi
- Lasten oma vuosikirja
- Lasten oma lauluvuosi
- Adventista Ramadaniin -uskonnolliset juhlat Suomessa
- Kaiken maailman juhlat
- Monien uskontojen ja katsomusten Suomi
- Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa

Yhteistyö Euran seurakunnan kanssa (A, B ja C -sopimukset):

Seurakunnan työntekijät voivat toimia varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyökumppanina ja katsomusten asiantuntijoina. Seurakunta voi toimia yhtenä oppimisympäristönä. Kirkko, sen rikas arkkitehtuuri, kuva- ja musiikkitaide, hautausmaa ja seurakuntakeskus voivat olla tutustumiskohteena. Kevään 2019 aikana on laadittu yhteistyösopimus Euran kunnan opetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä Euran seurakunnan väliselle yhteistyölle (B-osa).

Tämän prosessin aikana laadittiin myös vuosikello (C-osa) varhaiskasvatuksen ja seurakunnan väliselle yhteistyölle. Vuosikellon avulla voidaan ennakoida ja suunnitella aikatauluja kasvattajien yhteisille kokoontumisille, yhteistyölle ja koulutuksille. Vuosittain päivitettävä vuosikello sisältää kaikille lapsille suunnattua toimintaa katsomuksesta riippumatta, myös uskonnollisia tilaisuuksia, joihin kysytään lupa lasten huoltajilta perustietolomakkeessa.

Mikäli lapsi ei saa osallistua uskonnolliseen tilaisuuteen, on lapselle järjestettävä tilalle korvaavaa toimintaa Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti. Uskonnollisista tilaisuuksista, niiden sisällöistä ja korvaavasta toiminnasta tiedotetaan huoltajia riittävän ajoissa. Huoltajilla tulee olla todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko lapsi uskonnollisiin tilaisuuksiin.

Lisää katsomuskasvatuksesta löytyy seurakunnan ja kunnan välisen yhteistyön toimintasuunnitelmasta (liite 11.).

Tutkin ja toimin ympäristössäni (matematiikka, teknologia ja ympäristökasvatus)

Matematiikka ja teknologia (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 33-35)

Ympäristökasvatus

- Liikutaan lasten kanssa euralaisessa lähiympäristössä (metsät, pellot, järven rannat ym.) huomioiden maaseudun luonnon rauha, kauneus ja sen monimuotoisuus (pieniä arkipäivän tekoja ja luonnosta sekä ympäristöstä nauttimista)
- Tutkitaan ja tutustutaan lähiympäristön luonnon kasveihin ja eläimiin leikkien, aistien ja havainnoiden (elämyksiä ja kokemuksia myöhempää elämää varten)
- Tutustutaan lasten kanssa kestäväään kehitykseen ja valintojen tekemiseen paremman ympäristön puolesta. Hyödynnetään Euran kulttuurikasvatussuunnitelmaa 2019-2020, Helminauha 3
- Tehdään yhteistyötä Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy:n, paikallisten kirpputorien, luontoyhdistysten ym. toimijoiden kanssa

Kasvan ja kehityn (liikunta, ruoka, kuluttajuus, terveys, turvallisuus)

Euralainen kasvatushenkilöstö luo oppimisympäristön, joka mahdollistaa:

- Päivittäisen monipuolisen liikkumisen ja ympäristö on liikkumaan kutsuva ja innostava
- Yhteistyön mahdollisuuksien mukaan urheiluseurojen kanssa; EuPa, Panelian Raikas, Euran Raiku, Kiukaisten Kisailijat, HOVE ym. paikalliset urheiluseurat
- Hyödynnetään netistä saatavaa materiaalia ("Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä", "100 pientä askelta", "liikkuva varhaiskasvatus" jne.)
- Tehdään yhteistyötä Euran liikuntatoimen kanssa (esim. uimakoulut Euran uimahallissa)
- Hyödynnetään lähikoulujen sisä- ja ulkoliikuntapaikkoja esiopetuksen toiminnassa
- Tehdään yhteistyötä Panelian jäähallin kanssa (jäähallivuorot, "Eskarilätkä" turnaus ym.)

Ruoka

- Tutustutaan lasten kanssa ruoan kiertokulkuun; esim. mistä ja miten leipä tulee kauppaan
- Tehdään tutustumiskäyntejä paikallisille maatiloille, kauppaan jne.
- Tehdään yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa, kuten Maatalousnaiset, Sydänyhdistykset, paikalliset elintarvikeyritykset jne.
- Hyödynnetään netistä saatavaa materiaalia, esim. Sapere

Kuluttajuus

- Tutustutaan lasten kanssa kestäväään kehitykseen ja valintojen tekemiseen paremman ympäristön puolesta. Hyödynnetään ”Helminauha 3, Euran kulttuuri-kasvatussuunnitelma 2019-2020” vihkosta
- Tehdään yhteistyötä Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy:n, paikallisten kirpputorien, luontoyhdistysten ym. toimijoiden kanssa

Terveys/ turvallisuus (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet s. 35-36)

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille tehdään myös esiopetussuunnitelma, jonka yhteydessä voidaan laatia suunnitelma suomen kielen opetuksen järjestämiseksi (R-aseamalla). Opetuksen pohjana on aina lapsen oma suomen kielen lähtötaso, ei ikäryhmän yleinen taso. Suunnitelmassa huomioidaan kaikki kielen alueet ja niiden kehittymistä arvioidaan tasapuolisesti. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kielen kehityksen tasoa kartoitetaan tekemällä hänelle mahdollisimman pian esiopetuksessa suomen kielen kehityksen tasokartoitus, johon materiaalia saa varhaiskasvatuksen erityisopettajilta (myös R-aseamalla). Pelkän puheen pintasujuvuuden perusteella ei arvioida kokonaiskielitaitoa.

Pääasiallisesti kielen oppiminen tapahtuu eheytytysti kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Tarvittaessa lapsen kielen oppimista tuetaan suomi toisena kielenä-menetelmän sekä erilaisin apu- välinein esim. PCS-kuvien, kuvittamalla lauluja ja loruja, päivittäistä toimintaa jne. Esiopetusvuoden aikana lapsen kielen kehitystä kartoitetaan ja arvioidaan säännöllisesti (lomakkeita varhaiskasvatuksen erityisopettajilta, myös R-aseama).

Eurassa on käytössä Boardmaker-ohjelma helpottamassa eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lasten suomen kielen oppimista.

Esiopetuksen arviointi

Esiopetuksen kellomallissa (liite 3.) on kuvattu lapsen esiopetussuunnitelman arviointi, sekä tiedonsiirtoon esiopetuksesta perusopetukseen liittyvät käytännöt.

Esiopetusryhmät arvioivat toimintakauden lopussa esiopetusvuotta pedagogisessa toimintakertomuksessa (liite 12.). Arvioinnissa peilataan myös lukuvuosisuunnitelman sekä oppilashuollon toteutumista.

Huoltajat sekä lapset arvioivat esiopetuksen toteutumista sivistyslautakunnan vuosittain asettaman arviointikohteen mukaisesti.

Arviointien tulokset käydään läpi esiopetushenkilöstön kanssa viimeistään uuden toimintakauden alussa. Arviointien tulokset tulee huomioida ja kirjata pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan, ja huomioida esiopetuksen käytännöissä ja toiminnassa.

Kunnan esiopetussuunnitelmaa sekä sen mahdollisia päivitystarpeita arvioidaan esimiehistä sekä varhaiskasvatuksen konsultoivista erityisopettajista koostuvassa VAKA-tiimissä, esiopetussuunnitelmaa päivittävässä esiopetustiimissä sekä esiopettajien Essu-palavereissa. Esiopetustiimi koontuu tarvittaessa päivittämään asiakirjaa.

Miksi arvioidaan?

Arvioinnilla edistetään laatua, tunnistetaan vahvuuksia ja kehittämistarpeita, kehitetään toimintaa ja parannetaan lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.6 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä ⁵⁴. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitseminen- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.7 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵⁴. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

⁵⁴ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

5.8 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.9 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵⁶. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

⁵⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilas-huollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁷. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁸. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁹. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat

- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt
- Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

⁵⁶ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

⁵⁷ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁸ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

5.10 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁶⁰. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁶¹. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

⁶⁰Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁶¹Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁶²

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilas-huollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶³. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶⁴. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶⁵. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶⁶. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶⁷. Päätös on aina perusteltava⁶⁸. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁹.

⁶² Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

⁶³ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642 /2010)

⁶⁴ Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶⁵ Hallintolaki (434/2003)

⁶⁶ Perusopetuslaki 17 § 2 mom.(642/2010)

⁶⁷ Perusopetuslaki 42 § 2 mom.(642/2010)

⁶⁸ Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

⁶⁹ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen⁷⁰. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

⁷⁰ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁷¹. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁷². Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta⁷³. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen⁷⁴. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta⁷⁵. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

⁷¹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁷² Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁷³ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

⁷⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁷⁵ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷⁶ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.11 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷⁷. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁸. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

⁷⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

⁷⁷ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁷⁸ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevalmiiden tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjottavia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät⁷⁹ hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

⁷⁹ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

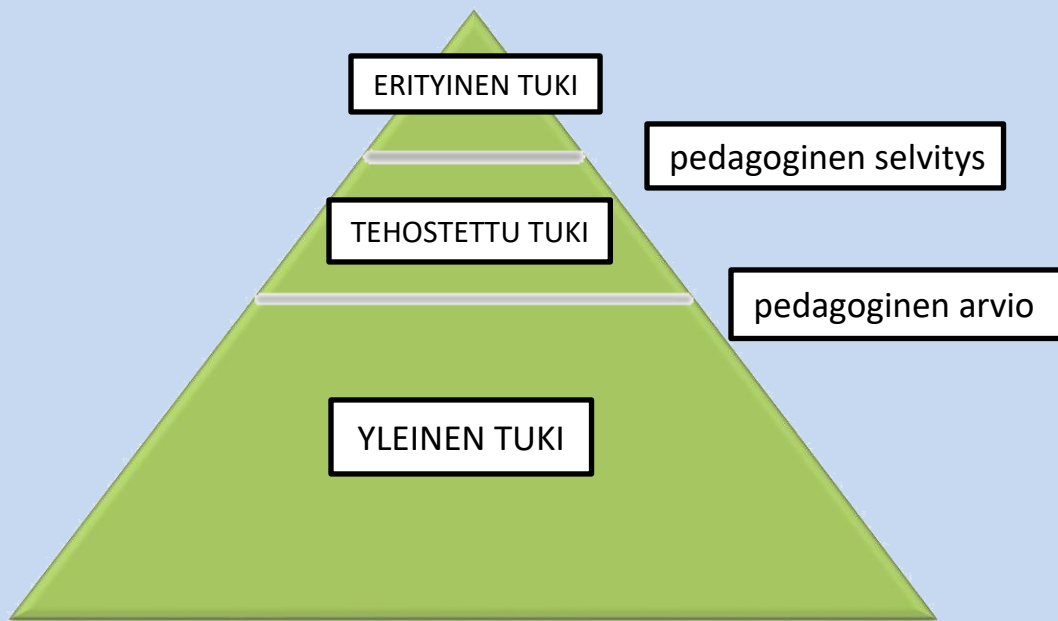
6. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI / EURA

”Kun lapsi viihtyy, oppii uutta ja tuntee olevansa tärkeä, osa hyvää joukkuetta.”

Huoltajan näkemys mukavasta esiopetuspäivästä

Esiopetuksen henkilökunnan on tärkeää huolehtia lapsiryhmän positiivisesta ryhmäytymisestä, jotta ilmapiiri on välittävä ja myönteinen niin lasten kuin myös lasten ja aikuisten välillä. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia, jotta myönteinen minäkuva pääsee kehittymään. Kun kasvattajalla herää huoli lapsen tuen tarpeesta, on hänen ensin mietittävä omaa työskentelyään ja ryhmän oppimisympäristöä. Tämän jälkeen asia otetaan puheeksi huoltajien kanssa ja yhteistyössä huoltajien ja sekä muiden kasvattajien kanssa aloitetaan tarvittavat tukitoimet. Kasvattajan tulee käyttää työskentelynsä tukena tukitoimien seurantalomaketta (liite 13.). Esi- opetuksessa on käytössä kolmiportainen tuki, jota alla oleva kuvio havainnollistaa.

Liitteessä 14 (Tuen muodot esiopetuksessa) on kerrottu kolmiportaisen tuen konkreetteista tukimuodoista, sekä eri vastuutahoista tuen edetessä yleisestä tehostettuun ja erityiseen.

Esiopetus on lapsen kasvua ja oppimista tukevaa ennaltaehkäisevää työtä. Eurassa esiopetus- henkilöstö tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja koulun erityisopettajien, terveydenhoitajien, koulukuraattorin ja -psykologin, sosiaalityön sekä muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa (liite 15.).

Euran kunnassa toimii myös moniammatillinen lapsiperheteriimi sekä kuntoutustyöryhmä, joiden toiminnasta kerrotaan lisää liitteessä 16.

6.1 Kasvun ja oppimisen tukiryhmä

Marraskuussa jokaisessa esiopetusyksikössä kokoontuu kasvun ja oppimisen tukiryhmä (KOTU), joka käsittelee lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita. Ryhmän tarkoituksena edistää lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua, kehitystä sekä oppimista. Ryhmän toiminta on ennaltaehkäisevää, konsultoivaa ja lasten kasvatusta tukevaa. Tuen tarpeesta keskustellaan huoltajien kanssa ennen palaveria. Huoltajilla on tieto palaverin ajankohdasta, jotta he voivat halutessaan tuoda lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyviä asioita ryhmään käsiteltäväksi. Ennen työryhmän kokoontumista esiopetushenkilöstöllä on mahdollisuus arvioida omaa huoltaan ”Kasvun ja oppimisen tuki” -lomakkeen (liite 8.) avulla.

Kasvun ja oppimisen tuen palaverissa ovat läsnä:

- esiopetushenkilöstö
- (kiertävä) varhaiskasvatuksen erityisopettaja (koonkutsuja)
- ryhmän esimies tarvittaessa

6.2 Tiedonsiirtopalaverit varhaiskasvatuksesta esikouluun

Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä huoltajien kanssa keskustellaan lapsen tavasta toimia ja oppia. On tärkeää, että näitä tietoja voidaan edelleenkin hyödyntää uuden oppimisen pohjana esiopetukseen siirryttäessä. Ennen esiopetukseen siirtymistä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään vanhempien kanssa. Tiedonsiirtopalaverissa siirretään oleellinen tieto lapsesta. Lapsesta kirjatut varhaiskasvatussuunnitelmat siirretään tässä palaverissa varhaiskasvatuksen opettajalle esikouluun.

Touko-kesäkuussa pidettävissä alueellisissa tiedonsiirtopalavereissa ovat läsnä:

- varhaiskasvattaja (perhepäivähoitaja, ryhmän henkilöstöä, esimies)
- varhaiskasvatuksen opettaja (esiopetus)
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja

6.3 EKA-palaverit esiopetuksesta kouluun

Esiopetusvuoden kevään aikana yhteistyö koulujen kanssa tiivistyy. Jokaisen ekaluokkalaisen tulevassa koulussa pidetään koulukohtainen EKA-palaveri. Palavereissa siirretään lapsen esi- opetus- suunnitelman/ oppimissuunnitelman/ HOJKSin (siirtyvät lapsen mukana kouluun) avulla keskeinen tieto lapsen oppimisesta ja mahdollisista tuen tarpeista kouluun. Wilman kautta siirtyvät tehostetussa ja erityisessä tuessa olevien lasten pedagogiset asiakirjat. Näin koulutulokkaalle pystytään suunnittelemaan mahdollisimman yksilöllinen koulunaloitus ja tarvittavat tuki- toimet. Etukäteistietojen pohjalta mahdollistuvat myös erilaisten oppijoiden huomiointi sekä toimivien ryhmien, luokkien ja erityisopetuksen suunnittelu. Tärkeää on myös, että tulevalle opettajalle välittyy tieto siitä, mitä lapsen kasvun ja oppimisen tueksi on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehty.

EKA-palavereissa ovat läsnä:

- varhaiskasvatuksen opettaja
- alkuopettaja
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja (koonkutsuja)
- koulun erityisopettaja
- koulun terveydenhoitaja
- rehtori

6.4 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja koulupsykologien yhteistyö

Ensimmäinen varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja koulupsykologien yhteistyöpalaveri pidetään syyskuussa esiopetuksen alettua. Yhteistyöpalaverissa keskustellaan kouluvalmiuden ryhmätutkimuksista sekä lasten tuen tarpeista. Koulupsykologin tekemä tutkimus on yleensä tarpeellinen, kun suunnitellaan lapsen koulun aloittamista erityisluokalla tai pohditaan koulun alun siirtämistä myöhemmäksi. Koulupsykologi ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät tarvittaessa yhteistyötä tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä kanssa.

6.5 Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana

Syksyn vanhempainiltojen yhteydessä esitellään tuen mahdollisuuksia ja oppimissuunnitelmia tehdessä kohdataan huoltajat henkilökohtaisesti. Taksikuljetuksessa olevien lasten huoltajien suhteen on huolehdittava kaikesta tiedottamisesta ja rohkaista heitä ottamaan yhteyttä opettajaan kaikissa mieltä askarruttavissa asioissa tai kuulumisten vaihdossa.

Tukea suunniteltaessa otetaan huomioon seuraavia asioita:

- lapsi ja huoltaja ovat mukana tuen suunnittelussa ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon ymmärtäen ja kunnioittaen
- esiopettaja on aloitteellinen huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suhteen ja kertoo vanhemmille heti, mikäli lapsen oppimisessa ja/tai kasvussa kohdataan haasteita.
- dialogisuus, tilanteiden yhdessä arvioiminen ja jaettu asiantuntijuus
- tukea suunniteltaessa pyritään löytämään ”yhteinen kieli” ja opastamaan lasta ja huoltajaa tuen mahdollisuuksista selkeästi ja ymmärrettävästi
- keskustelun tarkoituksena on olla hienotunteista mutta rehellistä, jotta huoltaja saa kuvan lapsesta oppijana ja ryhmässä toimijana.

Yhteistyöhön kuuluu esiopetuksen puolelta hyvä ja täsmällinen tiedottaminen, mutta yhteistyö ei voi koostua vain siitä. Tiedonkulun tulee olla kaksisuuntaista. Tuen suunnittelu tapahtuu henkilökohtaisina kohtaamisina. Sovitusti asiakirjoja voidaan toimittaa tutustuttaviksi tai kommentoitavaksi Wilma-ohjelman kautta.

5.1 Yleinen tuki

Henkilöstö havainnoi ja arvioi säännöllisesti sekä lapsiryhmän arkea että yksittäisen lapsen kasvua, oppimista ja sosiaalisia taitoja sekä kirjaa havaintojaan ylös. Esiopetuksen alkuvaiheessa jokaisen lapsen kanssa tehdään alkukartoitus. Yhteistyössä henkilöstön ja varhaiskasvatuksen/koulun erityisopettajan kanssa tehdään matemaattisten taitojen kartoitusta sekä ohjattuja piirrostehtäviä. Arjen havaintojen ja kartoitusten perusteella henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, jos lapsella ilmenee kasvun tai oppimisen tuen tarvetta. Myös huoltajia rohkaistaan keskusteluun henkilöstön kanssa mieltään painavissa asioissa.

Tuen suunnittelussa tarkastellaan käytössä olleita toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimis- ympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tukea mietittäessä on tärkeää huomioida lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet, joista huoltajilla on oleellista tietoa. Esiopettaja voi käyttää tuen suunnittelun apuna ”Tukitoimien seuranta”-lomaketta (liite 13.).

Tuki tuodaan lapsen arkeen huomioimalla fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö sekä tarvittavat tukipalvelut. Tarkoitus on, että lapsi voi osallistua oman ryhmänsä toimintaan mahdollisimman täysipainoisesti. Esiopettajien keskinäinen ja muun henkilöstön välinen yhteistyö on tärkeää.

Tukitoimet voivat olla lapsen yksilöllisiin tarpeisiin soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopetusta (varhaiskasvatuksen/koulun erityisopettaja). Pienryhmätoiminnan tai yksilötyöskentelyn avulla mahdollistetaan yksilöllisempi huomio sekä aikuisen tuki ja ohjaus. Kuvien käyttö ja päivä- ja viikkojärjestyksen strukturointi tukee lapsen oppimista monella tapaa. Tärkeää on lapsen kannustaminen ja myönteinen palaute sekä oppimisen mahdollisuuksien luominen leikin kautta. Lapselle annettava tuki on osa henkilöstön perustehtävää ja esiopettajien keskinäinen ja muun henkilöstön välinen yhteistyö on tuen jatkuvuuden kannalta tärkeää. Henkilöstö voi konsultoida varhaiskasvatuksen erityis- opettajaa, jotka voivat olla mukana myös samanaikaisopetuksessa, pienryhmä- tai yksilöopetuksessa.

Muiden tukipalvelujen liittäminen, muun muassa yhteistyö eri terapeuttien kanssa, luontevaksi osaksi lapsen arkea on keskeistä. Lapsen saama tuki kirjataan yleisenä tukena lapsen esiopetussuunnitelmaan.

Pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio laaditaan siinä vaiheessa, kun yleisen tuen tukimuotoja on käytetty, eivätkä ne riitä lapsen kasvun ja oppimisen suotuisaan etenemiseen. Pedagogisen arvion laatii varhais- kasvatuksen opettaja ja sen laatimisen apuna voidaan käyttää myös muita asiantuntijoita. Ennen arvion laatimista lapsen tuen tarpeesta keskustellaan huoltajien kanssa. Tehostetun tuen aloittaminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen monialaisessa yhteistyössä. Päätöstä varten voidaan konsultoida esimerkiksi puheterapeuttia tai jotain muuta lasta kuntouttavaa tahoa. Tämän jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan oppimis- suunnitelmaan. Niille lapsille, joille on tehty tehostetun tuen päätös varhaiskasvatuksessa, ei tarvitse tehdä pedagogista arviota, vaan heille tehdään oppimissuunnitelma Wilmaan.

6.6 Tehostettu tuki

Tehostetussa tuessa käytetään samoja tukimuotoja kuin yleisessä tuessa, mutta ne toteutuvat lapsen arjessa säännöllisemmin sekä yksilöllisemmin ja samanaikaisesti voi olla käytössä useita eri tukimuotoja. Tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä luontevaksi osaksi lapsen arkea. Tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on mukana myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja (esim. konsultaatio, pienryhmät, osa-aikainen erityis- opetus). Tarpeen mukaan tehostetun tuen piirissä olevalle lapselle voidaan palkata avustaja lääkärin, alue-esimiehen, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai muun asiantuntijan suosituksen perusteella. Yhteistyötä huoltajien ja esiopetushenkilöstön välillä on hyvä tehostaa esimerkiksi kodin ja esiopetuksen välillä kulkevan reissuvihon tai kalenterin avulla. Tarvittaessa yhteistyöhön otetaan mukaan myös muita monialaisia toimijoita.

Oppimissuunnitelma

Tehostettu tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan (Wilma), jonka laativat huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tarpeen mukaisesti muut lapsen tuen tarvetta selvittäneet tai kuntouttaneet tahot. Tällaisia voivat olla esimerkiksi terveydenhoitaja, eri terapeutit, koulupsykologi tai -kuraattori sekä sosiaalityöntekijä. Suunnitelmassa mietitään lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta. Tämän perusteella päätetään tehostetun tuen tukitoimista ja myös muista tarvittavista jatkotoimista sekä sovitaan seurannasta, joka toteutuu vähintään kerran vuodessa. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa. Oppimissuunnitelmaa laatiessa on hyvä sopia kodin ja esi- opetuksen yhteisistä toimintatavoista, jotta lapsen kasvu- ja oppimisympäristö on tavoitteiden mukainen. Mikäli lapselle on aikaisemmin varhaiskasvatuksessa laadittu tehostetun tuen suunnitelma, hyödynnetään myös sitä.

Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös

Mikäli lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen ei toteudu riittävästi tehostetun tuen tukitoimilla, on lapselle annettava erityistä tukea. Erityisen tuen antamiseksi tarvitaan sivistys- johtajan kirjallinen päätös. Ennen tätä päätöstä keskustellaan huoltajien kanssa tehostetun tuen toteutumisesta ja lapsen oppimisen kokonaistilanteesta. Tämän jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa tarvittavat tiedot pedagogista selvitystä varten (Wilma). Selvitys käsitellään monialaisesti yhdessä huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Pedagoginen selvitys voi koostua myös eri asiantuntijoiden antamista lausunnoista sekä muista lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvistä asiakirjoista (pedagoginen arvio, oppimissuunnitelma), tai ne voivat olla selvityksen liitteenä. Yhtenä selvityksen osana on myös huoltajien allekirjoittama lo- make erityisen tuen päätöstä varten, joka toimitetaan sivistysjohtajalle.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- ja perusopetuksen alkamista tai esi- tai perus- opetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksen viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

6.7 Erityinen tuki

Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, esiopetuksen henkilöstön sekä muiden mahdollisten asiantuntijoiden näkemys lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvistä tarpeista. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä.

Eurassa erityisen tuen piirissä oleva lapsi on pääosin lähipäiväkodissaan tai omassa esiopetusryhmässään ja hänen esiopetuksensa toteutuu tiiviisti muun ryhmän mukana. Toimintakausittain arvioidaan toiminnan järjestämistä pienryhmissä, joissa osalla lapsista on joko tehostetun tai erityisen tuen tarve ja/tai päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta. Tuen tarpeessa oleville lapsille tehdään joko tehostetun tuen oppimissuunnitelma tai erityisen tuen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisen tuen opetus koostuu erityis- opetuksesta ja muista esiopetuksen tukimuodoista. Henkilökunta tekee tiivistä yhteistyötä tarvittavien terapeuttien kanssa. Satakunnan keskussairaala ja Tikoteekki (tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus) voivat olla myös yhteistyötöimijoina. Ahmasojan koulun ja Kirkonkylän koulun erityisluokkien kanssa voidaan tehdä yhteistyötä jo lapsen varhennetun esiopetusvuoden aikana. Erityisluokanopettajat voivat osallistua lapsen HOJKS:n laatimiseen (varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu). Näin henkilökunta saa lisää konsultaatiota lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen. Samalla erityisluokanopettajat tulevat tutuiksi huoltajille jo hyvissä ajoin. Ennen koulun aloitusta lapsi käy tutustumassa tulevaan kouluun yksilöllisesti sovitun suunnitelman mukaisesti.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS (Wilma). Suunnitelma laaditaan palaverissa, jonka varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle. Suunnitelman tekemiseen osallistuvat huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja/koulun erityisopettaja ja mahdollisuuksien mukaan erityisluokanopettaja sekä muut lasta tukevat ja kuntouttavat tahot ja asiantuntijat. Suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvua ja oppimista. Tukitoimet ovat samoja kuin yleisessä ja tehostetussa tuessa, mutta ne toteutuvat tiiviimmin ja yksilöllisemmin. Suunnitelmaa päivitetään aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa.

6.8 Pidennetty oppivelvollisuus

Eurassa on käytössä kaikki kolme perusopetuslain mukaista pidennetyn oppivelvollisuuden järjestämistapaa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta (varhennettu esiopetus). Lapsen huoltajat kuullaan ja tiedotetaan mahdollisesta pidennetystä oppivelvollisuudesta jo hyvissä ajoin. Lapsen huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhennettuun esiopetukseen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta (sivistystoimenjohtaja) tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta (sivistystoimenjohtaja). Näiden päätösten perustana tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto sekä huoltajien suostumus asiaan (tällöin ei tarvita pedagogista selvitystä). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii lausuntojen toimittamisesta sivistysjohtajalle. Varhennetun esiopetuksen aikana lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Euran kunnassa pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva lapsi voi suorittaa esiopetuksen tai aloittaa oppivelvollisuutensa päiväkotiryhmissä, esiopetusryhmissä tai Kirkonkylän koulun erityisluokilla. Esiopetuksen aloittaminen ja kesto sekä perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen kokonaistilanteen, edistymisen ja tuen tarpeen perusteella.

Mahdollisia yhteistyötahoja tässä vaiheessa ovat muun muassa:

- neuvola
- lapsen verkostossa olevat terapeutit ja muut asiantuntijat
- Euran perhekeskus
- koulupsykologi ja/tai -kuraattori
- Satakunnan sairaanhoitopiiri (keskussairaala, sosiaalipalvelut)
- Tikoteekki (Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus)

7. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁸⁰.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuolto-työtä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁸¹.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁸². Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon⁸³. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilas- huolto-työtä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5.⁸⁴

7.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁸⁵. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁸⁶. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

⁸⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

⁸¹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

⁸⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

⁸⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

⁸⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁸⁷. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmällesuunnattuina neuvolapalveluina⁸⁸. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁹. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä⁹⁰.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁹¹. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁹².

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁹³. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

⁸⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

⁸⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁸⁹ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

⁹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

⁹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

⁹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁹⁴. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

7.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.⁹⁵ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁹⁶, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.⁹⁷

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁹⁸.

•

⁹⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

⁹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

⁹⁶ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (163/2022)

⁹⁸ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

7.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.⁹⁹

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen¹⁰⁰. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuihin hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti¹⁰¹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.¹⁰² Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹⁰³.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:¹⁰⁴

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

¹⁰⁰ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹⁰¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.¹⁰⁵

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.¹⁰⁶

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹⁰⁷

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.¹⁰⁸ Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.¹⁰⁹ Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisi-kin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta.¹¹⁰ Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.¹¹¹

7.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.¹¹² Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹⁰⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

¹⁰⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹¹¹ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

¹¹² Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹¹³
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹¹⁴
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹⁵.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

8. ESIOPETUKSEN OPPILASHUOLTO / EURA

”Sellainen, jossa huomioidaan lapsen tarpeet ja lapsi juuri omana itsenään ja tuetaan tarpeeksi. On aikaa kuunnella lasta. Eskari on turvallinen paikka ja lapsi sen myös havainnoi.”

(Huoltajan ajatus hyvästä esiopetuspäivästä)

8.1 Esiopetuksen oppilashuollon järjestäminen, tavoitteet ja tiedottaminen

Esiopetusyksiköt tiedottavat esiopetusvuoden alussa ja sen aikana huoltajia yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista sekä ohjaavat huoltajia niiden käytössä.

Euran kunnan esiopetuksen oppilashuollosta tiedotetaan muun muassa:

- julkaisemalla Euran esiopetussuunnitelma kunnan verkkosivuilla
- jakamalla huoltajille oppilashuollon tiedote syksyn vanhempainillassa
- kuvaamalla esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen yhteistyötä esiopetuksen kellomallissa
- ilmoittamalla yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumisesta

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyksikön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilöstöllä. Oppilashuollon muita palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä neuvolan terveydenhoitopalvelut. Oppilashuollon tavoitteena on edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä ja tätä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajien kanssa mahdollisimman varhain.

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹⁴ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13

Esiopetuksen oppilashuollon tavoitteena on:

- edistää koko esiopetusyhteisön hyvinvointia ja monialaista yhteistyötä
- edistää yksittäisen lapsen kokonaisvaltaista terveyttä
- edistää hyvinvointia ja oppimista
- luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö
- siirtää painopistettä nykyistä enemmän yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työhön
- siirtää painopistettä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön
- tukea lasten huoltajia kasvatustyössä

8.2 Lasten hyvinvointi esiopetuksessa

Esiopetus suunnitelman perusteissa korostetaan lapsen hyvinvointia osana esiopetusta. Yksi osa lapsen hyvinvointia on esiopetuksen eheä päivä, jossa lasten hoito ja huolenpito sekä pysyvät vuorovaiikutussuhteet edistävät lasten perusturvallisuutta. Lapsen osallisuuden kokemus luo onnellisuutta, tyytyväisyyttä ja motivaatiota oppimiseen ja olemiseen osana esiopetusryhmän toimintaa, jossa voi turvallisesti tuoda omia ajatuksia, ideoita ja vahvuuksia esille.

Esiopetusvuoden aikana esiopetuksessa olevat lapset vastaavat henkilöstön avulla hyvinvointikyselyyn (liite 18). Se on laadittu pienen lapsen kasvu ja kehitys huomioiden. Hyvinvointikyselyn tarkoituksena on selvittää lapsen omaa kokemusta hyvinvoinnistaan senhetkisessä tilanteessa. Kyselyn kysymykset liittyvät esiopetusryhmän arkeen. Tämä tuottaa tietoa, mikä ohjaa ryhmän toimintaa jatkossa hyvinvoinnin edistämiseksi. Huoltajat saavat tiedoksi oman lapsensa kyselyn tulokset.

8.3 Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä ja monialainen asiantuntijaryhmä

Jokaisessa esiopetusyksikössä toimii yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä, joka vastaa oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Se käsittelee yksikön yleisiä sekä yhteisiä hyvinvointi-, terveellisyys-, viihtyvyys- ja turvallisuusasioita.

Tiimit tuovat oppilashuoltoryhmän käsiteltäväksi suunnitelman kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan estämiseksi (liite 7.).

Työryhmään kuuluvat:

- esiopettaja
- yksikön esimies
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- terveydenhoitaja
- koulukuraattori ja/tai koulupsykologi

Lisäksi oppilashuoltoryhmään voidaan tarvittaessa kutsua monialaisia toimijoita, esim. perhekeskuk- sen tai vanhempainyhdistyksen edustaja. Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen oppi- lashuoltotyössä on tärkeää. Ennen ryhmän kokoontumista kuullaan esiopetusryhmän lasten tarpeita ja ajatuksia. Myös huoltajia tiedotetaan yksikön oppilashuoltoryhmän kokoontumisesta ja he voivat halutessaan tuoda asioita ryhmän käsiteltäväksi.

Yksittäisen lapsen oppilashuollollisia asioita käsitellään tapauskohtaisesti koottavissa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Ryhmän työskentely perustuu aina huoltajan kirjalliseen suostumukseen.

8.4 Euran kunnan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Jokaisen esiopetusryhmän oppilashuollon toteuttamisen suunnitelma kuvataan yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa (liite 2.).

Yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa on kuvattu:

- oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut
- oppilashuoltoryhmät
- yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat
- nivelvaihe varhaiskasvatuksesta esiopetukseen
- nivelvaihe esiopetuksesta perusopetukseen
- oppilashuollon yhteistyötahot
- tapaturmien ehkäiseminen, kiusaamisen ehkäisy sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonoh-
jaus
- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen
- oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa
- oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja arviointi

Toimintamalli huolen herätessä (liite 17.)

Suunnitelma kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi (liite 7.)

8.5 Oppilashuollon arviointi

Oppilashuollon toteutumista arvioidaan esiopetusvuoden päättyessä esiopetuksen pedagogisissa toi- mintakertomuksissa (liite 12.).

Arvioinnissa on tärkeää huomata laajasti esiopetuksen yhteisöllisyyttä tukeneet toiminnot, tapahtu- mat, teemat jne. Mikäli syksyn yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumisessa on tuotu esiin joku koko ryhmään ja yhteisöllisyyteen liittyvä kehittämisen kohde tai tavoite, tulee pedagogiseen toimintakertomukseen kirjata, miten tätä lähdettiin työstämään ja millaiseen tilanteeseen päästiin esi- opetusvuoden päättyessä. Arvioinnissa on hyvä myös kertoa, tarvittiinko esiopetusvuoden aikana monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontumisia.

Esiopetusyksiköt tekevät arvioinnin yhteistyössä kuraattorien ja terveydenhoitajien kanssa. Pedago- giseen toimintakertomukseen pyydetään oppilashuollon osuuteen myös kuraattorien ja terveydenhoi- tajien näkemys.

Yksikköjen pedagogiset toimintakertomukset ovat nähtävillä sivistyslautakunnan kesäkuun kokouksessa. Lautakunnalle laaditaan myös yhteenveto oppilashuollon arvioinneista.

Oppilashuoltoa koko esiopetuksen osalta arvioi esiopetussuunnitelman päivityksistä vastaava tiimi sekä moniammatillinen LAPE-ryhmä.

8.6 Oppilashuollon yhteistyö lasten ja huoltajien kanssa

Esiopetuksessa tavoitteena on avoin ja luottamuksellinen yhteistyö sekä työyhteisössä että huoltajien ja eri asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena on yhteistyön kautta saada lapselle hyvät kasvu ja oppimisedellytykset sekä tukea huoltajien ja lasten osallisuutta ja kuulluksi tulemistä.

Eurassa huoltajat voivat pitää yhteyttä esiopetusyksikköön ja saada tietoa lapsensa esiopetuksen oppilashuollosta mm. Wilma-palvelimen avulla. Yhteistyötä pidetään yllä myös päivittäisten lasten tuonti- ja hakutilanteissa, puhelinkeskustelujen, teksti- ja WhatsApp -viestien ym. välityksellä.

Euran esiopetuksen oppilashuollon yhteistyön vuosikello

Elo-, syys- ja lokakuu	• oppilashuollosta tiedotetaan mm. varhaiskasvatuksen kotisivuilla nähtävässä Euran kunnan esiopetus-suunnitelmassa • huoltajille tiedotetaan esiopetusvuoden alussa ja sen aikana yksikkökohtaisesta ja yksilökohtaisesta oppilashuollosta (periaatteet, menettelytavat, arviointi jne.). Huoltajille annetaan vanhempainillassa oppilashuollon tiedote • Lapset tekevät hyvinvointiin liittyvän kyselyn • lapselle laaditaan yksilöllinen esiopetussuunnitelma. Huoltajien kanssa käydään esiopetussuunnitelma-keskustelu, johon myös esioppilaalla on mahdollisuus osallistua • vanhemmuutta tuetaan mm. kotiin lähetettävillä varhaiskasvatuksen erityisopettajien laatimilla kuukausikirjeillä
Marras-, joului- ja tammikuu	• huoltajille tiedotetaan yksikkökohtaisesta oppilashuoltoryhmän kokoontumisesta, johon he voivat osallistua ja/tai tuoda oppilashuoltoryhmään käsiteltäviä asioita • ennen yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumista varmistetaan lasten osallisuus esim. haastattelemalla esioppilaita (toiveet, tarpeet, mielenkiinnonkohteet) • huoltajat osallistuvat oman lapsensa tapauskohtaisesti koolle kutsuttavan moniammatillisen oppilashuoltoryhmän kokoontumiseen
Helmi- toukokuu	• esiopetuksen kellomallissa kuvataan esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen yhteistyö (liite 3.) • esiopetussuunnitelmakeskustelu, jonka yhteydessä keskustellaan tarvittaessa myös oppilashuoltoon liittyviä asioita • esiopetuksen arviointi (pedagoginen toimintakertomus sekä sivistyslautakunnan asettama lukuvuoden arviointikohde), jonka yhteydessä arvioidaan myös oppilashuollon toteutumista

9. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹¹⁶. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹¹⁷.

¹¹⁶ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

¹¹⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §